

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

КУЛЬТУРА ТА КОМУНІКАЦІЯ

**Методичні рекомендації
до практичних занять
для студентів спеціальності 061 "Журналістика"
другого (магістерського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2021**

УДК 316.7(07.034)
К90

Укладач О. П. Просяник

Затверджено на засіданні кафедри управління соціальними комунікаціями.

Протокол № 5 від 18.12.2020 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Культура та комунікація [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до практичних занять для студентів спеціальності 061 "Журналістика" другого (магістерського) рівня / уклад. О. П. Просяник. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – 31 с.

Викладено основні положення щодо організації та проведення практичних занять із навчальної дисципліни. Подано перелік тем, завдань до практичних занять відповідно до робочої програми навчальної дисципліни та методичні рекомендації щодо їх виконання, що сприятимуть набуттю майбутніми фахівцями професійних компетентностей у практиці функціонування сучасних засобів масової комунікації.

Рекомендовано для студентів магістратури за спеціальністю 061 "Журналістика" другого (магістерського) рівня всіх форм навчання.

УДК 316.7(07.034)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2021

Вступ

У сучасному світі активний процес взаємодії культур у різних сферах діяльності людства охоплює не тільки культурні обміни і безпосередні контакти між державними структурами, соціальними групами, громадськими рухами, але й взаємодії між окремими індивідами. Взаємодія реалізується не тільки у результаті безпосередніх соціальних контактів, а й у процесі сприйняття подій, явищ, опосередкованих повідомленнями засобів масової комунікації, а також через вплив культурних артефактів у діахронному або синхронному аспектах культур.

У сучасному світі жодна культура не існує ізольовано, між культурами існують відмінності, обумовлені особливостями етнічної культури, психологією народів, домінуючою системою цінностей, які в сукупності ускладнюють безпосереднє сприйняття культурних кодів іншої культури. Отже, зростає значення культурно-цивілізаційних особливостей та моделей соціальної поведінки для якості як міжнародної, так і міжнаціональної комунікації у межах одного суспільства.

Оскільки комунікація є найважливішою частиною людського життя, вона становить також і частину культури. Тільки через комунікацію людина може співвідносити свою поведінку з діями інших людей, утворюючи разом з ними єдиний суспільний організм – соціум.

Навчальна дисципліна "Культура та комунікація" є базовою навчальною дисципліною та вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців освітнього ступеня "магістр" спеціальності 061 "Журналістика". Методичні рекомендації подаються для виконання завдань на практичних заняттях з навчальної дисципліни для набуття майбутніми фахівцями медіасфери професійних компетентностей у практиці функціонування сучасних засобів масової комунікації.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є сучасний зміст теоретичних парадигм культури і комунікації та їх взаємодія у сучасному медіапросторі.

Об'єктом навчальної дисципліни є культура та комунікація у їх функціонально-прагматичній взаємодії.

Міждисциплінарні риси, властиві теоріям культури і комунікації, логічно роблять їх об'єктами вивчення багатьох наук: філософії і соціології, психології і політології, лінгвістики й економіки, інформатики та низки інших дисциплін гуманітарного, природничого і науково-технічного циклів.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Культура як специфічне явище, об'єкт і предмет дослідження.
2. Комунікація у контексті культури.

Метою навчальної дисципліни є теоретичне осмислення специфіки взаємодії культури і комунікації в контексті формування вмінь її аналітичного застосування у практиці функціонування сучасних засобів масової комунікації.

Для досягнення мети поставлені такі **основні завдання**:

- 1) розуміння природи та механізмів взаємовпливів культури і комунікації;
- 2) формування здатності до осмислення значення міжкультурного спілкування у сучасному світі, необхідності урахування та зняття культурних перешкод у соціальних комунікаціях;
- 3) визначення та засвоєння сучасних методів і прийомів аналізу мультимедіа з точки зору їх комунікаційної, художньо-творчої, морально-правової, економічної та інформаційної складових.

Вивчення цієї навчальної дисципліни студент розпочинає, прослухавши більшість навчальних дисциплін гуманітарного та професійного циклів. Теоретико-методологічною основою вивчення цієї дисципліни є такі навчальні дисципліни, як: "Філософія", "Масова комунікація і інформація" та низка інших дисциплін гуманітарного, природничого і науково-технічного циклів. У свою чергу, знання з цієї навчальної дисципліни забезпечують успішне виконання тренінгів, міждисциплінарних комплексних курсових робіт, магістерської дипломної роботи.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять та виконання практичних завдань. Найбільш складні питання винесено на розгляд і опрацювання під час практичних занять.

Для забезпечення належного рівня оволодіння навчальним матеріалом студентами під час практичних занять викладачем застосовується система взаємопов'язаних навчальних заходів із формування професійних компетентностей. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти опановують такі компетентності:

- оцінювати типологію та динаміку культури;
- визначати основні концептуальні парадигми культурології;
- визначати сучасну культурологічну думку України;

оцінювати типи, види, форми, моделі, структурні компоненти між-культурної комунікації;

використовувати культурологічні та психологічні аспекти теорії ме-діакомунікації у практиці журналістської діяльності;

оцінювати функції засобів масової комунікації (ЗМК) у контексті соціальної комунікації;

використовувати методики впливу ЗМІ на соціальні групи й су-спільство;

здійснювати компаративний аналіз культур;

застосовувати на практиці отримані знання в конкретних ситуаціях міжкультурної взаємодії;

застосовувати набуті знання з теорії комунікації у професійній діяльності;

вести науковий пошук щодо дослідження проблем міжкультурної комунікації.

1. Загальні відомості

Практичне заняття – це форма навчального заняття, за якої викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів. На кожному практичному занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді та презентації з окреслених питань, їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові бали за кожне практичне заняття виставляються у відповідний журнал. Отримані студентом бали за окремі практичні заняття враховуються у процесі накопичення підсумкових балів з даної навчальної дисципліни.

Метою проведення практичних занять з навчальної дисципліни "Культура та комунікація" є поглиблення та розширення теоретичного осмислення специфіки взаємодії культури і комунікації та формування вмінь практичного застосування знань для аналізу функціонування сучасних засобів масової комунікації.

У ході практичних занять студент набуває професійних компетентностей та практичних навичок роботи з вирішення теоретичних і прикладних завдань професійної діяльності.

У процесі підготовки до конкретного заняття в межах виконання відповідного завдання студенти роблять доповідь, готують презентацію або пишуть есе, які відповідають зазначеним викладачем вимогам та захищають їх під час аудиторного заняття перед викладачем і аудиторією одногрупників.

2. Теми та завдання для практичних занять

Перелік тем практичних занять відповідає робочій програмі навчальної дисципліни "Культура та комунікація". Форми організації практичної роботи наведено в табл. 1. Кожне практичне заняття передбачає попередню теоретичну підготовку студентів, що містить опрацювання лекційного матеріалу, інтернет-ресурсів та літературних джерел. Логіка опрацювання літературних джерел та інтернет-ресурсів побудована на розширенні та поглибленні теоретичного матеріалу.

Таблиця 1

Перелік тем практичних занять

Назва теми	Теми практичних занять	Рекомендована література
1	2	3
Змістовий модуль 1. Культура як специфічне явище, об'єкт і предмет дослідження		
<i>Тема 1.</i> Поняття культури, його сучасні змісти	<i>Практичне заняття 1.</i> Мови та символи культури	Основна: [1; 8]. Додаткова: [21; 23; 29; 35; 51]
<i>Тема 2.</i> Культура і цивілізація: взаємозв'язок понять і реалій	<i>Практичне заняття 2.</i> Історична типологія культур і теорія локальних цивілізацій	Основна: [1; 7]. Додаткова: [11; 25; 30; 34; 44; 51; 52]
<i>Тема 3.</i> Культура і людина в сучасному світі	<i>Практичне заняття 3.</i> Культура як змістовий світ людини	Основна: [1; 5]. Додаткова: [15; 22; 25; 33; 36]
<i>Тема 4.</i> Культура і суспільство	<i>Практичне заняття 4.</i> Форми та механізми залучення до культури	Основна: [1; 3]. Додаткова: [12; 13; 16; 17; 28; 50]

1	2	3
Змістовий модуль 2. Комунікація в контексті культури		
<i>Тема 5. Поняття комунікації та основи теорії комунікації</i>	<i>Практичне заняття 5. Розвиток теорій інформації та комунікації. Моделі та структурні компоненти комунікації</i>	Основна: [7; 9]. Додаткова: [18; 19; 45; 46]
<i>Тема 6. Моделі комунікації і складові елементи комунікаційних процесів</i>	<i>Практичне заняття 6. "Комунікативна особистість" і зміст комунікації</i>	Основна: [3; 10]. Додаткова: [20; 26; 27; 36]
<i>Тема 7. Соціальні аспекти комунікації</i>	<i>Практичне заняття 7. Міжкультурна комунікація і діалог культур</i>	Основна: [4; 9]. Додаткова: [16; 28; 33; 40; 51]
<i>Тема 8. Міжкультурна комунікація</i>	<i>Практичне заняття 8. Міжкультурна комунікація і діалог культур</i>	Основна: [2; 6]. Додаткова: [12; 18; 46; 52]
<i>Тема 9. Масова культура та масова комунікація</i>	<i>Практичне заняття 9. Філософія масової комунікації</i>	Основна: [4; 10]. Додаткова: [17; 25; 31; 38; 41; 42]
<i>Тема 10. Засоби масової комунікації та інтернет як середовище соціокультурної комунікації</i>	<i>Практичне заняття 10. Культура як фактор сучасної медіакомунікації</i>	Основна: [4; 10]. Додаткова: [18; 22; 32; 39; 43]

3. Методичні рекомендації до проведення практичних занять за темами

Змістовий модуль 1 Культура як специфічне явище, об'єкт і предмет дослідження

Практичне заняття 1 Мови та символи культури

Мета: формування уявлень про сутність парадигми культури, її місце в процесі соціальної комунікації.

Завдання 1. Зробити порівняльний аналіз основних культурологічних шкіл.

Методичні рекомендації до виконання завдання 1

Еволюціоністська теорія культури представлена в працях американського вченого Л. Моргана і англійського історика Е. Тейлора та ін. Її виникнення пов'язане з узагальненням емпіричних етнографічних матеріалів і визначенням закономірностей розвитку історії культури.

Основоположником концепції циклічного розвитку культури (або циклічного коловороту) вважається італійський філософ Дж. Віко. Концепція набула подальшого розвитку у працях М. Данилевського, О. Шпенглера, А. Тойнбі та ін.

Антропологічна, або функціональна, концепція культури подана в працях видатного англійського етнографа і соціолога Малиновського Б. К., французького етнологіста і соціолога К. Леві-Строса, американського етнографа А. Кребера та багатьох інших.

Серед різних концепцій культури вагомим місцем посідає соціологічна. Вона подана у працях багатьох учених, зокрема П. Сорокіна, Г. Маркузе, Т. Адорно та ін. Сутність соціологічної концепції полягає в тому, що культура розглядається як цілісне утворення, складна ієрархічна система культурних і соціальних систем.

Основною суперечністю культури вважається суперечливість між високою (елітарною) і низькою (масовою) культурами. Теоретично обґрунтувати виникнення цієї суперечності і розкрити її сутність намагався іспанський філософ Хосе Ортега-і-Гассет.

Значного поширення набула марксистська концепція культури. Її основоположниками були К. Маркс і Ф. Енгельс. К. Маркс і Ф. Енгельс, які історію суспільства розділяли на три великі формації, яким, у свою чергу, відповідали "три великі форми поневолення": рабство, кріпосництво і наймана праця.

Концепція Сковороди Г. С. заснована на теорії трьох світів. Перший світ – це природа, другий світ – це суспільство і людина, або третій світ – це Біблія. Іншими словами, за Г. Сковородою, – макрокосмос, мікрокосмос та світ символів. Кожний із світів має двояку природу, "дві натури" – зовнішню, видиму, або "матеріальну природу", і внутрішню, або "духовну природу".

Культурологічна концепція Кирило-Мефодіївського братства висунула ідею створення федеративного "Союзу слов'янських республік" із столицею в Києві. Ідеї про соціально-політичну перебудову суспільства були висловлені у працях М. Костомарова, П. Куліша, Т. Г. Шевченка та ін. Розвивається положення про державну самостійність слов'ян, розвиток національної культури і мови, про риси ментальності українців, зокрема – демократизм, прагнення до волі, поетичність, віротерпимість, відкритість у спілкуванні тощо.

Практичне заняття 2

Історична типологія культур і теорія локальних цивілізацій

Мета: формування розуміння механізмів взаємовпливів культури і комунікації, знання основних сучасних теоретичних підходів до понять культура і цивілізація.

Завдання 2. Продемонструвати типологію цивілізацій.

Методичні рекомендації до виконання завдання 2

Залежно від змістовного ядра понять "цивілізація" визначається і їх типологія. Цивілізації можуть відрізнятися за пануючим типом господарської діяльності – землеробські та індустріальні або приморські і континентальні. Якщо в основі лежить принцип природно-географічного середовища, то цивілізації розподіляються залежно від того, вступають вони у взаємодію з іншими цивілізаціями, чи ні, на "відкриті" і "закриті". Або інтровертні, тобто ті, чия творча енергія звертається "всередину", і екстравертні, які прагнуть до розширення своїх меж (можна порівняти, наприклад, ісламську й індо-буддійську цивілізації).

Загальновідоме і виокремлення тимчасового або релігійного принципу. Е. Тоффлер виокремлює тисячолітні цивілізаційні цикли: сільсько-господарська цивілізація, індустріальна і з кінця ХХ століття – постіндустріальна. У роботах Яковця Ю. В. подано сім світових цивілізацій: неолітична, рання рабовласницька, антична, рання феодальна, пізня феодальна (передіндустріальна), індустріальна, постіндустріальна.

Сучасний етап міждисциплінарних досліджень найбільш адекватно виражений у концепції багатолінійної еволюції, автором якої є американський

вчений Дж. Стюард. Він емпірично узагальнив паралелізми в розвитку культур у подібних географічних умовах і висунув ідею культурної екології.

Отримує поширення концепція, що відстоюється філософом Стюпіним В. С., про два типи цивілізаційного розвитку в історії людства: традиційний і техногенний. Так само, як і ряд інших концепцій, ця виходить з визнання, що тип цивілізації, їх стратегії визначаються культурою. Відмінності західноєвропейської цивілізації (техногенної) і східної (традиційної) виростили з системи панівних у них універсальній культури, з відмінностей у розумінні людини, природи, істини, влади, особистості та ін.

Культура – це соціогенетика як загальної (глобальної), так і локальних цивілізацій, що містить механізми спадковості, мінливості і відбору в динаміці цивілізацій, це внутрішня пружина їх саморозвитку. Але якщо ядро культурних універсальій визначає генотип суспільства, генотип цивілізацій, то це означає, що люди можуть зберегти і збагатити його, а можуть розтратити і знищити. Люди не вільні у виборі не тільки біологічної, а й соціокультурної спадщини, але вони владні розпоряджатися нею. Мінливість культури визначає межі, в яких можна збагатити спадковий соціокультурний генотип, додати до нього щось і передати наступним поколінням, зводячи їх на новий цивілізаційний рівень.

Практичне заняття 3

Культура як змістовий світ людини

Мета: формування вміння розрізняти звичайне (буденне) та наукове розуміння культури.

Завдання 3. Визначити типологізацію культур (етнічна, національна, регіональна).

Завдання 4. Написати відгук на текст.

Методичні рекомендації до виконання завдання 3

Аналізуючи співвідношення людини і культури, дослідники відзначають його багатоаспектний характер. Людина виступає як:

- своєрідний продукт культури;
- споживач культури;

виробник культури;
транслятор культури.

Широке поняття культури охоплює виражений в мові, символах і представлений в людині світ, що протистоїть природі. Культура – це уклад життя народу, що проживає на певній території, вона містить історію народу і даної території, а також бачення народом цього життя. Культура суспільства охоплює такі форми його організації, як основні способи виробництва і взаємодії з природою, різні соціальні інститути, релігійні вірування, устої, звичаї і традиції, стилі мислення, стереотипи міжособистісної поведінки й особливості самовираження, мову, а також засоби передачі життєвого досвіду через покоління.

Широке розуміння культури не розрізняє правильне і неправильне, хороше і погане впорядкування і тлумачення життя суспільства в цілому і поведінки його індивідів.

Будь-яке співтовариство людей, кожна група виробляє свою власну систему поглядів на світ, свою картину світу. З одного боку, формування цієї системи підпорядковане загальним закономірностям, з іншого – воно відображає специфіку реальної життєвої практики даної групи. Оскільки звичайний здоровий глузд несе риси досвіду, що колективно розділяється, у людей складається розуміння тієї дійсності, в якій вони живуть. Таке розуміння властиво всім індивідам, які належать до даного культурного кола. Систематичність буденності, повсякдення дозволяє індивіду орієнтуватися в світі і будувати свою поведінку відповідним чином. Правила побудови людиною своєї поведінки, як і переживання нею навколишньої реальності, відповідають існуючим в цій спільноті або групі культурних зразків. Уявлення про світ і стандарти поведінки, які реалізуються в повсякденних діях, обумовлюються рідною для їх носіїв культурою.

Менталітет – це характерна для конкретної культури специфіка психічного життя людей, що представляють цю культуру. У відомому сенсі це поняття перетинається з поняттям "національний характер", який становить етнічно забарвлені стереотипи міжособистісної поведінки. Виникає ілюзія, що риси національного характеру генетично запрограмовані. Проте процес входження індивіда в його рідну культуру здійснюється за допомогою участі в міжособистісних ситуаціях, тобто через засвоєння особливостей поведінки, що передаються з покоління в покоління.

Методичні рекомендації до виконання завдання 4

Відгук – це текст, у якому дають оцінку прочитаного, почутого, побаченого, висловлюють ставлення до нього. Мета відгуку — описати свої почуття та думки, які з'явилися від знайомства з автором і його твором, а також рекомендація твору іншим читачам. Відгук може бути написаний у вигляді міркування, тоді він зазвичай містить тезу (думка читача про текст), докази справедливості цієї думки; висновок (загальна оцінка тексту); рекомендації (кому прочитати цей текст).

Пишіть інформативно та по суті. Відгук має бути конкретним і безпосередньо стосуватися змісту тексту.

Пишіть правдиво. Розкажіть про власний досвід і поясніть, чому текст вам сподобався або не сподобався. Зазначайте як позитивні, так і негативні моменти; будьте точні й об'єктивні.

Пишіть ввічливо. Навіть якщо ви розчаровані, слідкуйте, щоб критика була конструктивна.

Пишіть так, щоб ваш відгук було легко читати, не зловживайте великими літерами, абревіатурами та зайвими пунктуаційними знаками. Перевіряйте правопис та уникайте неформальної лексики. Обсяг відгуку – до 1 сторінки.

Практичне заняття 4

Форми та механізми залучення до культури

Мета: формування вмінь критично оцінювати форми соціального буття культури.

Завдання 5. Визначити форми соціального буття культури: субкультура, домінантна і контркультура, елітарна культура, масова культура.

Методичні рекомендації до виконання завдання 5

Субкультура – це культура будь-якої соціальної групи: конфесійна, професійна, корпоративна і т. д. Вона, як правило, не заперечує загальнолюдської культури, але має специфічні особливості. Ознаками субкультури стають особливі правила поведінки, мова, символіка. Кожне суспільство має свій набір субкультур: молодіжної, професійної, етнічної, релігійної, дисидентської і т. д.

Домінантна культура – цінності, традиції, погляди тощо, що розділяються лише частиною суспільства. Але ця частина має можливість нав'язувати їх всьому суспільству або в силу того, що вона становить етнічну більшість, або в силу того, що має в своєму розпорядженні механізм примусу. Субкультура, яка протистоїть домінантній культурі, називається контркультура. Соціальною основою контркультури є люди, певною мірою відчужені від решти суспільства. Дослідження контркультури дозволяє зрозуміти культурну динаміку, становлення і поширення нових цінностей.

Елітарна, або висока культура, створюється привілейованою частиною суспільства, або на її замовлення професійними творцями. Вона містить витончене мистецтво, класичну музику і літературу. Висока культура важка для розуміння непідготовленої людини. Як правило, вона на десятиліття випереджає рівень сприйняття середньо освіченої людини. Коло її споживачів – високоосвічена частина суспільства: критики, літературознавці, аматори музеїв і вистав, театрали, художники, письменники, музиканти. Коли рівень освіти населення зростає, коло споживачів високої культури розширюється. До її різновидів можна віднести світське мистецтво і салонну музику. Формула елітарної культури – "мистецтво для мистецтва".

Масова культура є продуктом духовного виробництва в області мистецтва, створюваними великими тиражами в розрахунок на широкий загал. Головне для неї – розвага найширших мас населення. Вона зрозуміла і доступна всім віковим категоріям, усім незалежно від рівня освіти. Основною її рисою є простота ідей і образів: текстів, рухів, звуків і т. д. Зразки цієї культури спрямовані на емоційну сферу людини. При цьому масова культура часто використовує спрощені зразки елітарної і народної культури ("ремікси").

Змістовий модуль 2

Комунікація в контексті культури

Практичне заняття 5

Розвиток теорій інформації та комунікації. Моделі та структурні компоненти комунікації

Мета: розуміння змісту теоретичної парадигми комунікації у її сучасній інтерпретації.

Завдання 6. Розглянути класичну парадигму комунікації, її структурні компоненти.

Завдання 7. Написати есе.

Методичні рекомендації до виконання завдання 6

Класична парадигма комунікації заснована американським політологом Г. Ласуеллом у 1948 р. Вона базується на низці питань, що слідують один за одним та стосуються передавання інформації: хто передав, що саме передав, за допомогою якого каналу, кому передав і який ефект викликає така інформація.

Відповідно до цієї структури Г. Ласуелл виокремлює такі напрями дослідження комунікації, кожен з яких висвітлює відповідне питання:

аналіз управління процесами комунікації: під час відповіді на питання "хто?" розглядаються фактори, які відкривають і спрямовують сам акт комунікації;

аналіз змісту повідомлень, що передаються, сюди ж включається статистичний аналіз частоти згадувань тих чи тих фактів і подій у ЗМІ;

аналіз засобів і каналів, за використання яких передаються повідомлення (для масової комунікації це аналіз роботи самих масмедіа); виявлення засобів, адекватних характеру переданих повідомлень і найбільш прийнятних для одержувача;

аналіз масової, спеціалізованої аудиторії, що є життєво важливим для результативної комунікації; до вирішення цього завдання залучаються соціологічні служби, результати діяльності яких використовуються професійними, мовними корпораціями, рекламодавцями і т. д.;

аналіз "ефекту" комунікаційного впливу; в цілому результативність комунікації оцінювалась на підставі такого інтересу до змісту повідомлення.

Методичні рекомендації до виконання завдання 7

Есе – це прозовий твір невеликого обсягу і вільної композиції, що виражає індивідуальні враження та міркування за конкретною темою та не має на меті вичерпне висвітлювання проблеми. Обов'язковою є наявність конкретної теми або питання. Есе може мати філософський, історико-біографічний, публіцистичний, літературно-критичний, науково-популярний або художній характер.

Структура есе визначається вимогами до його змісту: думки автора за проблемою есе викладаються у формі коротких тез, що мають бути підкріплені доказами – тому за тезою завжди слідує аргумент.

Теза – це судження, що слугує основою, вихідним пунктом міркувань стосовно якоїсь теми.

Аргументи – це факти, повідомлення про громадське життя, події, життєві ситуації та життєвий досвід. Ідеальне есе містить три тези й по два аргументи до них. Один аргумент може здатися непереконливим, три аргументи можуть "перенавантажити" виклад, виконаний у жанрі, орієнтованому на короткість і образність. За необхідністю, для розкриття теми автор може збільшити кількість тез до 4 – 5, але не більше, тому що загальний об'єм твору – 1,5 – 2 сторінки А4.

Під час написання есе важливо також враховувати такі моменти: есе починається зі вступу, завершується висновком автора. Вступ має бути більш об'ємним, ніж висновок (відповідно 60 % та 40 %);

кожна теза – це окремий абзац;

загальна кількість абзаців – 5;

має бути логічний зв'язок між абзацами.

Стиль викладення: есе характеризується емоційністю, експресією, художністю. Вважається, що належний ефект забезпечують короткі, прості, різноманітні інтонаційно речення, вдале використання "найбільш сучасного" знаку – тире. Стиль відображає особливості авторської особистості, про це треба пам'ятати.

Практичне заняття 6

Моделі та структурні компоненти комунікації

Мета: формування вміння порівнювати моделі комунікації, оперувати їхніми структурними компонентами для визначення особливостей комунікації в інформаційному просторі.

Завдання 8. Порівняти лінійні, циркулярні, гомогенні моделі комунікації.

Методичні рекомендації до виконання завдання 8

Лінійні моделі спрощують розуміння послідовності подій. Однак в реалії комунікація є складними багаторівневими і не завжди послідовними

діями суб'єктів, що обмінюються інформацією. Не завжди інформація створюється в одному місці, а потім, через якийсь час приймається в іншому місці одержувачем, як, наприклад, це відбувається під час обміну повідомленнями за допомогою технічних засобів.

У циркулярній комунікації на відміну від лінійної людина одночасно і постійно виступає і як джерело, і як одержувач інформації. Тут лінійна модель трансформується в безперервний процес комунікації.

Гомогенна модель будується відповідно до класичного індивідуалізму. Засоби масової комунікації надають аудиторії певну інформацію, сформовану у вигляді певних посилів. Далі в системі внутрішньоособистісної і міжособистісної комунікацій цей посил приймається або відхиляється. Дискретність у гомогенній моделі позначає наявність атомічної структури, у вигляді складових (індивідуумів), що не порушують однорідність маси в плані вираження своєї думки з приводу чого-небудь.

Практичне заняття 7

Комунікативна особистість та зміст комунікації

Мета: формування вміння ідентифікувати основні поняття, що регулюють відношення, природу, механізми взаємовпливів культури та комунікації, а саме комунікативної особистості у процесі комунікації.

Завдання 9. Проаналізувати мотиваційні теорії рівноваги та мотиваційні теорії задоволення потреб у соціальних комунікаціях.

Завдання 10. Написати нарис.

Методичні рекомендації до виконання завдання 9

Мотиваційні теорії можна об'єднати в дві групи – мотиваційні теорії рівноваги і мотиваційні теорії задоволення потреб. До першої групи належить теорія Ф. Хейдера про когнітивний баланс. Вона базується на двох постулатах: а) наявність загальнолюдської тенденції до сумісності – люди приречені на сумісність, оскільки живуть в одному світі, пов'язані спільною долею; б) наша реакція на будь-що або кого-небудь фактично варіюється в межах позитивного і негативного. У цій трьохчастковій моделі не враховуються ситуативні умови, які постійно видозмінюються і впливають на створення гармонії і на виникнення конфлікту в міжособистісному спілкуванні.

Теорія Фестингера, так звана когнітивна теорія дисонансу пов'язана з конфліктними ситуаціями, зумовленими неузгодженістю когнітивних структур комунікантів. Для досягнення балансу в міжособистісних відносинах, що лежать в основі взаєморозуміння, необхідні спеціальні комунікативні дії, спрямовані на усунення конфліктної ситуації. До цієї ж групи теорій можна віднести теорію американського соціолога Е. Гоффмана. Відповідно до цієї теорії, соціальні ситуації, в яких відбувається спілкування, нагадують швидше драматичні спектаклі, де актори намагаються створювати і підтримувати сприятливе враження. На перший погляд, це так, адже міжособистісна комунікація актуалізується в діалогічних дискурсах, що становлять міні-сценарії, в яких за кожним закріплена комунікативна роль, що узгоджується до певної міри з його соціальним статусом.

До другої групи належить мотиваційна теорія американського соціолога А. Маслоу, в основі якої лежить принцип прагнення до зростання задоволення особистих потреб. До цієї ж групи можна зарахувати досить відому теорію соціального обміну американських соціологів Дж. Хоманса і Р. Емерсона. Відповідно до цієї теорії, люди взаємодіють один з одним на підставі свого досвіду, враховуючи при цьому необхідні витрати і можливі винагороди. Процес соціальної взаємодії і, відповідно, комунікація як його частина розуміється як постійний обмін. Звичайно, ніхто не стане заперечувати очевидну істину, що в міжособистісній комунікації люди враховують соціальний досвід, але вмотивованість міжособистісних відносин, індивідів обумовлені безліччю різнопланових факторів, сукупність яких не вкладається в рамки моделі.

Методичні рекомендації до виконання завдання 10

Автор пропонує таку класифікацію нарисів.

1. *Портретний нарис* – це опис життя чи його окремих фрагментів будь-якої людини, відомої/невідомої. Автор нарису має зобразити не тільки зовнішність, а й внутрішній світ свого героя, передати риси характеру і темпераменту, перейнятися його надіями і мріями. На час письменник повинен забути про себе і стати тим, чиє життя він досліджує. Важливу роль тут відіграє здатність до емпатії.

2. *Подорожній нарис* фіксує цікаві події, що відбувалися з автором під час будь-якої поїздки. Це може бути опис місцевості, розповідь про зустрічі з різними людьми, незвичайні події, які заслуговують на опис.

3. *Проблемний нарис* цікавий своїм гострим конфліктом, який вирішується за допомогою якісного аналізу різної інформації. Автор може наводити (як приклад) статистику, наголошувати на художніх засобах, а в кінці обов'язково підводить підсумок всьому висвітленому і пропонує свій шлях подолання дисонансу.

4. *Соціологічний нарис* – це, зазвичай, аналіз значної суспільної проблеми. Такий нарис повинен бути максимально об'єктивний і спиратися на реальні факти і цифри. Однак мова такого нарису має бути вкрай живою і цікавою, адже його проблематика повинна впливати на читачів.

5. *Публіцистичний нарис* схожий на соціологічний, але вже має яскраво виражену авторською позицією. Автор не тільки виносить на розгляд проблему, а й висловлює свою точку зору. Він може безпосередньо поринути в той світ або в ту ситуацію, яка буде описана. Найкраще висвітлювати вузькі проблеми, щоб мати можливість запропонувати реальне вирішення проблеми.

6. *Художній нарис*. Тут важливі будуть не стільки факти, скільки їх вплив на читачів. Описуючи героїв, рекомендується загострити увагу на деталях (вираз обличчя, жести). Головне завдання тут – це емоційний вплив.

Щодо структури нарису, то доцільно спочатку висунути головну тезу. Потім як приклад наводиться накопичена і зібрана автором нарису інформація, завершується нарис висновками. Нарис не обов'язково має характеризуватися позитивністю. Не треба уникати гострих моментів, боячись не сподобатися більшості. Головне, все повинно мати чітку і ясну аргументацію. Кожен аргумент повинен підкріплюватися фактами, взятими безпосередньо з життя.

Практичне заняття 8

Міжкультурна комунікація і діалог культур

Мета: формування уявлення про сутність міжкультурної комунікації.

Завдання 11. Визначити поняття інкультурації й соціалізації.

Завдання 12. Зробити презентацію на самостійно обрану тему.

Методичні рекомендації до виконання завдання 11

Інкультурація – це процес освоєння людиною властивого культурі світобачення і поведінки, внаслідок чого формується його когнітивна, емоційна і поведінкова схожість з членами даної культури і відмінність від членів інших культур. У вузькому розумінні інкультурація передбачає засвоєння людиною щонайменше більшого обсягу культурних цінностей, тоді як в загальному плані цей процес не обмежується в часі і віці, тобто засвоєння культурних паттернів та фреймів триває усе життя, розвиваючи в людині не тільки духовні якості, а й здатність до особистого культуротворення. Основним механізмом інкультурації є культурна трансмісія. Це механізм, за допомогою якого певна етнічна група "передає" себе у спадок дітям.

Соціалізація – комплексний процес та результат засвоєння й активного відтворення людиною соціально-культурного досвіду (знань, цінностей, норм, моралі, традицій тощо) на основі її діяльності, спілкування і відносин, обов'язковий фактор розвитку особистості. Є одним із основоположних соціальних процесів, що забезпечує повноправне існування людини всередині суспільства. Процес соціалізації відбувається через засвоєння індивідом цінностей, етичних та юридичних норм, світоглядних установок, зразків поведінки, властивих даному суспільству, соціальної спільності чи групі. Соціалізація відбувається принаймні у трьох основних сферах – у діяльності, у спілкуванні і в самосвідомості.

Інкультурація є невід'ємною частиною соціалізації і навпаки: вони не існують одна без одної.

Методичні рекомендації до виконання завдання 12

Правила створення презентації

1. Простий дизайн.
2. Один слайд – одна думка.
3. Оберіть два шрифти – один на заголовки, інший для всього іншого тексту. Використовуйте їх у всіх слайдах. Можна обрати один шрифт на всю презентацію.
4. Для виділення тексту можна зробити його напівжирним, курсивом, підкресленим, іншим відтінком чи кольором. Слід обрати лише один із названих способів для вашої презентації. Небажано використання

червоного кольору. Однакові способи виділення тексту не викликають труднощів під час читання слайдів.

5. Ідеальний фон – білий. Окрім білого, можна брати будь-який "приглушений" колір, що контрастує з текстом.

Практичне заняття 9

Філософія та практика масової комунікації

Мета: формування уявлення про філософські засади масової комунікації.

Завдання 13. Проаналізувати та порівняти теорії масової комунікації: теорію масового суспільства; політико-економічну теорію; критичну теорію; теорію гегемонії ЗМІ; структурно-функціональні теорії; теорію "інформаційного суспільства"; культурологічну теорію масової комунікації.

Методичні рекомендації до виконання завдання 13

Теорія масового суспільства виходить з положення про взаємодію авторитетних і владних інститутів суспільства, в результаті чого ЗМІ виявляються інтегрованими в ці інститути і, як наслідок, підтримують політико-економічний курс владних структур. Ця теорія особливо підкреслює роль ЗМІ у формуванні громадської думки. При цьому наголошується двояка роль ЗМІ – з одного боку, вони можуть маніпулювати громадською думкою (це добре показано в працях таких великих соціологів, як В. Парето і К. Маннгейм), з іншого боку, допомагають людям вижити у важких умовах.

Політико-економічна теорія, в якій найбільш послідовно використовуються постулати марксизму, на перше місце висуває роль економічних факторів, що визначають функції ЗМІ. Політичні фактори також ураховуються, оскільки ЗМІ перебувають в руках приватних власників. Представниками цієї теорії є англійські соціологи Г. Мердок і Г. Голдінг.

Критична теорія є неомарксистським підходом до аналізу соціальних процесів у суспільстві. Розроблялася ця теорія в Франкфуртській школі раннього періоду, у витоків якої стояли німецькі соціальні філософи – М. Хоркхаймер, Г. Маркузе та Т. Адорно.

Теорія гегемонії ЗМІ має умовну назву, в якому слово "гегемонія" інтерпретується як панівна ідеологія. Імпульсом для виникнення даної теорії стало положення критичної теорії про ЗМІ як потужний механізм, здатний реалізувати зміни в суспільстві. Найбільш послідовними представниками цієї теорії є грецький соціолог-політолог Н. Пулантзас, що жив у Франції, і французький філософ Л. Альтюссер.

Структурно-функціональні теорії сягають соціологічної теорії дії американського соціолога Т. Парсонса, творця системно-функціональної школи в соціології, і спираються на положення американського соціолога Р. Мертона, згідно з якими всі дії в суспільстві обумовлені його потребами. Ідеологічні фактори при цьому несуттєві. ЗМІ розглядаються як самоорганізована і самоконтрольована підсистема, яка функціонує в межах встановлених політичних правил. До найважливіших функцій масової комунікації належать інформаційна, така, що інтерпретує, забезпечує спадкоємність пануючої культури, розважальна і мобілізуюча людей до активних дій під час проведення різних кампаній.

Основою теорій "інформаційного суспільства" є концепція постіндустріального суспільства, розроблена американським соціологом Д. Беллом. Найбільш типові постулати цих теорій зводяться до такого:

інформація є головним джерелом і засобом виробництва, а також і його продуктом;

ЗМІ є потужним стимулом для споживання інформації та її оцінювання, вони також стимулюють комунікативні технології, завдяки чому створюються вакансії для роботи;

зміни в суспільстві, "революційні потенції" закладені не в змісті інформації, а в способах її передавання і подальшого її застосування (інакше кажучи, не важливо що, а важливо як).

Культурологічна теорія масової комунікації як нового етапу соціального спілкування подана дослідженнями канадського соціолога і публіциста Х. МакЛюена і французького соціолога А. Моля.

Практичне заняття 10

Культура як фактор сучасної медіакомунікації

Мета: формування вміння враховувати сутнісні елементи культурної парадигми у комунікаційних моделях.

Завдання 14. Обґрунтувати свою позицію розуміння медійної культури як поняття: екранна культура, аудіовізуальна культура, електронна культура, цифрова культура, кіберкультура, мультимедійна культура.

Методичні рекомендації до виконання завдання 14

Екранна культура. Як поняття виникає в період становлення і розвитку телебачення, а потім зміцнюється в епоху відео і комп'ютерної технології. Системотворною ознакою екранної культури стає екранне зображення, що становить відображення реальної або вигаданої дійсності на площині, обмеженою рамками кадру. Екранна культура ширше таких понять, як "кінематографічна культура", "телевізійна культура", "відеокультура". Це збірне поняття, що інтегрує культуру екрану в формі кадру. Найбільш часто екранну культуру пов'язують з функціонуванням динамічного звукозорового образу (зображення).

Аудіовізуальна культура. Смысловий акцент в цьому понятті зміщується в область комплексності впливу повідомлення на органи чуття людини. Візуальний і аудіоряд у такому повідомленні впливає на зір і слух людини одночасно. Цей термін також має інтегруючий характер, вміщуючи всі види екранної культури (кіно, телебачення, відео, комп'ютерний екран і т. д.). Однак за своїм змістом поняття аудіовізуальної культури виходить за рамки екранної культури і поширюється на всі сфери функціонування аудіовізуального образу. У них повідомлення, найчастіше художнє, передається аудиторії не через зображення, а безпосередньо через активізм реальних об'єктів.

Електронна культура. Електронна культура не може існувати без електронних пристроїв, які приводяться в дію електричним струмом. Разом з тим окремі дослідники, говорячи про електронну культуру, мають на увазі, перш за все, сучасні інформаційно-комунікативні технології, головним чином цифрові.

Цифрова культура. Вона використовує для свого функціонування цифрові пристрої і створювані за їх допомогою цифрові повідомлення. В їх основі закладено принцип цифрового кодування інформації за допомогою двійкового коду, який і слугує системоутворювальним фактором даної культури (технологічної). Інтенсифікація цифрової культури зобов'язана масовому поширенню комп'ютерів. Однак процес цифровізації поширився сьогодні майже на всі сфери функціонування електронних технологій.

Завдяки цифровому кодуванню електронних сигналів збільшилася швидкодія електронних систем, їх інформаційна ємність. Це дозволило кодувати не тільки графічні, але і звукозорові повідомлення, радіосигнали і т. д. Тим самим простір цифрової культури постійно збагачується і розширюється, вбираючи явища всієї культури. Цифрову культуру можна позначити як частину електронної культури, що базується на цифровому кодуванні своїх повідомлень.

Кіберкультура як поняття ширше за поняття "комп'ютерна культура", тому що містить у своєму змістовно-смісловому полі мережеві явища, які не мають безпосереднього відношення до комп'ютера. Нині багато електронних пристроїв – телевізори, відеокамери, телефони тощо мають вихід на мережеві технології, що забезпечують дротову та бездротову передачу різного роду даних.

Мультимедійна культура – сукупність комп'ютерних технологій, що забезпечують створення і споживання різноманітних мультимедійних продуктів, що мають інтерактивні властивості.

4. Контрольні запитання для самодіагностики

Змістовий модуль 1

Культура як специфічне явище, об'єкт і предмет дослідження

Тема 1. Поняття культури, його сучасні змісти

1. У чому полягає специфіка культури?
2. Поясніть роль та місце філософії культури в культурологічних дослідженнях.
3. Розкрийте зміст основних методів культурологічних досліджень.
4. Надайте загальну характеристику та вкажіть на особливості еволюціоністських та функціональних концепцій культури.
5. У чому полягає відмінність постструктуралістських та структуралістських підходів щодо дослідження культури?
6. Поясніть особливості формування української культурологічної думки.
7. Який є вплив антропологічної культури на комунікацію?

Тема 2. Культура і цивілізація: взаємозв'язок понять і реалій

1. Поняття культури. Основні концепції культури.
2. Людина як творець та творіння культури.

3. Поняття цивілізації та її основні концепції.
4. Сучасна світова цивілізація, її характерні особливості, протиріччя.
5. Як співвідносяться культура і цивілізація за О. Шпенглером?
6. Глобальність як сутнісна ознака сучасної цивілізації.
7. У чому основний ідеал цивілізованої культури?
8. Дайте характеристику основних особливостей сучасної цивілізації.

Тема 3. Культура і людина в сучасному світі

1. Схарактеризуйте риси людини як суб'єкту культури.
2. Визначте взаємозв'язок культурного досвіду людини і становлення особистості.
3. Що ви розумієте під культурними кодами?
4. Поняття культурної картини світу.
5. Які типологізації культури ви знаєте?
6. Що таке культурна ідентифікація?
7. Основний зміст інкультурації.
8. Чим відрізняється інкультурація від соціалізації?

Тема 4. Культура і суспільство

1. Що варто розуміти під суспільством у вузькому і широкому розумінні слова?
2. Визначте характерні риси субкультури, контркультури, мідл-культури, елітарної та масової культури.
3. Назвіть основні ознаки сучасної світової культури.
4. Які відносини можна вважати суспільними?
5. Назвіть основні сфери життя суспільства і місце культури в ній.
6. Розкрийте значеннєві відмінності поняття "культура".
7. Що дослідники відносять до культурних універсалій?
8. Які науки вивчають суспільство?

Змістовий модуль 2

Комунікація в контексті культури

Тема 5. Поняття комунікації та основи теорії комунікації

1. До скількох парадигм можна звести всі чинні підходи до розуміння комунікації?
2. Який основний засіб комунікації?
3. Що означає слово "комунікація" у перекладі з латини?

4. Як називається сприйняття та використання часу в комунікації?
5. Схарактеризуйте концептуальні підходи до аналізу комунікацій.
6. У чому полягає різниця у процесах комунікації, інтеракції та перцепції?

Тема 6. Моделі комунікації і складові елементи комунікаційних процесів

1. Скільки факторів комунікації містить модель Р. Якобсона?
2. Скільки існує кодів невербальної комунікації?
3. У чому полягає процес комунікації?
4. Яку природну форму мовного спілкування вважають первинною?
5. Яка основна причина вступу в комунікацію?
6. Які моделі комунікації ви знаєте?
7. Дайте характеристику поняття "комунікативна ситуація".

Тема 7. Соціальні аспекти комунікації

1. Що зумовило спілкування людей?
2. Які теорії соціальної комунікації існують?
3. Типологія соціальної комунікації за рівнями, формами, видами.
4. Що таке комунікативна установка?
5. Визначте роль стереотипу у процесі комунікації.
6. Які особливості комунікації у різних сферах соціального життя?

Тема 8. Міжкультурна комунікація

1. Які сучасні проблеми міжкультурної комунікації (МКК) ви можете визначити?
2. Дайте характеристику когнітивних і лінгвістичних аспектів МКК.
3. Які основні міжкультурні перешкоди існують у процесі комунікації?
4. Основні моделі МКК.
5. Стратегії акультурації як освоєння іншої культури.
6. Запропонуйте шляхи усунення перешкод у процесі комунікації.

Тема 9. Масова культура та масова комунікація

1. Назвіть основні риси теорій А. Моля, Т. Адорно, М. Хорхаймера, С. Московічі та Ю. Хабермаса.
2. Чим відрізняються теорії визначення комунікації як соціальної дії від теорії комунікації як процесу пізнання?

3. Дайте визначення масової комунікації як системи.
4. Які функції масової комунікації за Лассуеллом та Маквейлом?
5. Назвіть види масової комунікації.
6. Як ви розумієте проблему "нового"?
7. Яку роль відіграє масова комунікація у процесі формування сучасної культури?

Тема 10. Засоби масової комунікації та інтернет як середовище соціокультурної комунікації каналом

1. Як розуміли засоби масової комунікації (ЗМК) Л. С. Виготський і М. Маклюен?
2. Дайте характеристику поняття медіакомунікації.
3. Назвіть культурологічні та психологічні аспекти теорії медіакомунікації.
4. Особливості комунікації у інформаційному просторі.
5. Чим відрізняються ЗМК від ЗМІ?
6. Які функції ЗМІ в контексті соціальної комунікації?
7. Які концепції ефектів впливу ЗМІ на суспільство ви знаєте?

Рекомендована література

Основна

1. Закович М. М. Культурологія: українська та зарубіжна культура : навч. посіб. / М. М. Закович. – Київ : Знання, 2009. – 589 с.
2. Зражевська Н. І. Масова комунікація і культура : лекції / Н. І. Зражевська. – Черкаси, 2006. – 171 с.
3. Іванов В. Основні теорії масової комунікації і журналістики : навч. посіб. / В. Іванов ; за наук. ред. В. В. Різуна. – Київ : Центр Вільної Преси, 2010. – 258 с.
4. Квіт С. Масові комунікації / С. Квіт. – Київ : ВД "Києво-Могилянська академія", 2008. – 106 с.
5. Культурологія : учебник / под ред. Ю. Н. Солонина, М. С. Кагана. – Москва : Высшее образование, 2005. – 566 с.
6. Культурологія : підручник для студ. вищ. навч. закл. / за ред. А. Є. Конверського. – Харків : Фоліо, 2014. – 635 с.

7. Маклюэн М. Понимание медиа: Внешние расширения человека. [Электронный ресурс] / М. Маклюэн. – Режим доступа : <http://www.e-reading.club/book.php?book=102820>.

8. Пальм Н. Д. Історія української культури : навч. посіб. / Н. Д. Пальм, Т. Є. Гетало. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2013. – 296 с.

9. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации / Г. Г. Почепцов. – Киев : Ваклер ; Москва : Рефл-бук, 2011. – 656 с.

10. Різун В. В. Теорія масової комунікації / В. В. Різун. – Київ : Видавничий центр "Просвіта", 2008. – 260 с.

Додаткова

11. Берегова О. М. Культура та комунікація: дискурси культуротворення в Україні ХХІ ст. : монографія / О. М. Берегова ; ред. О. І. Зінченко. – Київ : Ін-т культурології Акад. мистец. України, 2009. – С. 168–175.

12. Вернер И. Все о мультимедиа / И. Вернер. – Киев : ВНУ, 1996. – 352 с.

13. Гриценко О. М. Масмедіа у відкритому інформаційному суспільстві й гуманістичні цінності : монографія / О. М. Гриценко. – Київ : ВПЦ "Київський університет", 2002. – 345 с.

14. Данилевский Н. Я. Россия и Европа / Н. Я. Данилевский. – Москва, 1991.

15. Закович М. М. Культурологія: українська та зарубіжна культура / М. М. Закович. – Київ : Знання, 2007. – 567 с.

16. Захарчук Н. В. Проблема культури та міжкультурної комунікації у філософсько-соціологічному аспекті / Н. В. Захарчук // Вісник НТТУ "КПІ": Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2008. – № 3. – С. 174–177.

17. Зернецька В. Глобальний розвиток системи масової комунікації і міжнародних відносин / В. Зернецька. – Київ : Освіта, 1999. – 352 с.

18. Зернецька О. Нові засоби масової комунікації / О. Зернецька. – Київ : Наукова думка, 1993. – 131 с.

19. Іванов В. Соціологія масової комунікації / В. Іванов. – Київ, 2002. – 159 с.

20. Коновець О. Ф. Український ідеал / О. Ф. Коновець. – Київ : ВЦ "Просвіта", 2003. – 151 с.

21. Лакан Ж. Инстанция буквы в бессознательном, или Судьба разума после Фрейда / Ж. Лакан. – Москва, 1997.

22. Леви-Стросс К. Неприрученная мысль. Первобытное мышление / К. Леви-Стросс. – Москва, 1994. – 384 с.
23. Лотман Ю. М. Культура и взрыв / Ю. М. Лотман. – Москва : Гнозис, 1992. – 272 с.
24. Лотман Ю. М. Избранные статьи в трех томах / Ю. М. Лотман. Т. 3. – Таллин : Александра, 1993. – 480 с.
25. Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история / Ю. М. Лотман. – Москва, 1996. – 464 с.
26. Московичи С. Век толп. Исторический трактат по психологии масс / С. Московичи. – Москва, 1996.
27. Різун В. Маса: Тексти лекцій / В. Різун. – Київ : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2003. – 148 с.
28. Ситарам К. Основы межкультурной коммуникации / К. Ситарам, К. Когделл // Человек. – 1992. – № 2 – 5. – С. 60–68.
29. Соломоник А. Язык как знаковая система / А. Соломоник. – Москва, 1992. – 223 с.
30. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество / П. Сорокин. – Москва, 1992. – 543 с.
31. Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія / упоряд. Віталій Лях. – Київ, 1996. – 384 с.
32. Тоффлер Э. Шок будущего / Э. Тоффлер. – Москва : ООО "Изд-во АСТ", 2003. – 557 с.
33. Україна в глобалізованому світі : зб. наук. праць. НАН України. Ін-т світової економіки і міжнародних відносин. – Київ, 2007.
34. Фергюсон Н. Цивілізація. Як Захід став успішним / Н. Фергюсон. – Київ : Наш формат, 2018. – 488 с.
35. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук / М. Фуко. – Санкт-Петербург : А-сад, 1994. – 405 с.
36. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие / Ю. Хабермас. – Санкт-Петербург, 2000. – 380 с.
37. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? / С. Хантингтон // Полис. – 1994. – № 1.
38. Шпенглер О. Закат Европы / О. Шпенглер. – В 2 т. – Т.1. Москва, 1993. Т. 2. 1998. – 606 с.
39. Эко У. От Интернета к Гутенбергу: текст и гипертекст / У. Эко // Новое литературное обозрение. – 1998. – № 32. – С. 5–14.

40. Habermas J. The Theory of Communicative Action / J. Habermas. – Lnd. : Heineman, 1984.
41. McLuhan M. Laws of media / M. McLuhan, E. McLuhan. – Toronto, etc., 1988. – 252 p.
42. McLuhan M. Understanding media / M. McLuhan. – N. Y., 1964. – 364 p.
43. Nelson J. Hypertext and Hypermedia / J. Nelson. – N. Y. ; London ; San Diego ; Tokio ; Toronto ; Sydney, 1990. – 263 p.
44. Parsons T. The structure of social action / T. Parsons. – N. Y. : McGraw-Hill, 1937.
45. Toffler A. Previews premises: An interview with the author of "Future shoe" and "Third wave" / A. Toffler. – N. Y. : W. Morrow, 1983. – 230 p.
46. Thompson Ed. Media and Cultural Regulation / Ed. Thompson. – L. etc : Sage : Open University, 1997. – 248 p.

Інформаційні ресурси

47. Електронна бібліотека "Культура України". – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/node/1380>.
48. Український Центр культурних досліджень. – Режим доступу : <http://uckd.org>.
49. Культура та комунікація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=4100>.
50. Маклюэн М. Средство само есть содержание. [Электронный ресурс] / М. Маклюэн. – Режим доступа : <http://dll.botik.ru/libr/cit/maclu.koi8.html>.
51. Слющинський Б. В. Міжетнічні культурні комунікації як фактор побудови громадянського суспільства в сучасній Україні [Електронний ресурс] / Б. В. Слющинський. – Режим доступу : www.edportal.org.ua/books/Conference_2005/Slyushchiskiy.
52. Хайм М. Метафизика виртуальной реальности [Электронный ресурс] / М. Хайм. – Режим доступа : <http://www.relis.m/MEDIA/news/pwvr/vm1-hime.html>.
53. Communication Studies Resources. – Access mode : <http://www.communicationstudies.com>.

Зміст

Вступ.....	3
1. Загальні відомості	5
2. Теми та завдання для практичних занять	6
3. Методичні рекомендації до проведення практичних занять за темами	7
Змістовий модуль 1. Культура як специфічне явище, об'єкт і предмет дослідження.....	7
Практичне заняття 1. Мови та символи культури.....	7
Практичне заняття 2. Історична типологія культур і теорія локальних цивілізацій	9
Практичне заняття 3. Культура як змістовий світ людини	10
Практичне заняття 4. Форми та механізми залучення до культури.....	12
Змістовий модуль 2. Комунікація в контексті культури	13
Практичне заняття 5. Розвиток теорій інформації та комунікації. Моделі та структурні компоненти комунікації	13
Практичне заняття 6. Моделі та структурні компоненти комунікації.....	15
Практичне заняття 7. Комунікативна особистість та зміст комунікації.....	16
Практичне заняття 8. Міжкультурна комунікація і діалог культур.....	18
Практичне заняття 9. Філософія та практика масової комунікації.....	20
Практичне заняття 10. Культура як фактор сучасної медіакомунікації	21
4. Контрольні запитання для самодіагностики	23
Рекомендована література.....	26
Основна	26
Додаткова	27
Інформаційні ресурси	29

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

КУЛЬТУРА ТА КОМУНІКАЦІЯ

**Методичні рекомендації
до практичних занять
для студентів спеціальності 061 "Журналістика"
другого (магістерського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач **Присяник** Оксана Петрівна

Відповідальний за видання *К. В. Яресько*

Редактор *В. О. Дмитрієва*

Коректор *В. Ю. Труш*

План 2021 р. Поз. № 175 ЕВ. Обсяг 31 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*